

ОСВІТНІ, ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

DOI 10.31651/2524-2660-2021-4-5-11
ORCID 0000-0002-3264-0315

ІГНАТЕНКО Наталія Віталіївна

кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
e-mail: ignatenko1707@ukr.net

УДК 37.014(477)(045)

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ТА ГЕНЕЗИ ПОНЯТТЯ

Досліджено концептуальні підходи до визначення поняття «державна політика в галузі освіти».

Запропоновано теоретичну конструкцію концепту «державна політика в галузі освіти» з огляду на генезу наукових уявлень, досвід наукового осмислення цього поняття в контексті різних соціально-гуманітарних наук.

Охарактеризовано співвідношення понять «державна політика в галузі освіти» та «державна політика».

Виявлено, що опосередкованою ланкою у цьому взаємозв'язку виступає концепт «політика», через який державна політика в процесі державно-управлінської діяльності втілюється в державну освітню політику.

Ключові слова: політика; державна політика; державна політика в галузі освіти; зміст державної політики в галузі освіти; принципи державної політики в галузі освіти.

Постановка проблеми. Переосмислення значення освіти у забезпеченні сталого розвитку суспільства супроводжується посиленням ролі державних органів у формуванні стратегії змін вітчизняних освітніх систем. Розуміння сутності цих змін потребує чітко сформованого понятійно-категоріального апарату, теоретико-методологічна основа якого ґрунтується на концептуалізації понять «державна політика» та «державна політика у сфері освіти».

Загалом, дані терміни широко представлені як у міждисциплінарних наукових працях й енциклопедичних виданнях, так і в нормативно-правових актах. Водночас, у вітчизняних наукових дослідженнях спостерігаються розбіжності, а інколи і плутанина у їх тлумаченні та вживанні. Можемо припустити, що це пов'язано із лінгвосенергетичними особливостями концепту «державна політика», який є родовим для поняття «державна політика в галузі освіти». Як наслідок, поміж фахівців точаться дискусії на предмет його термінологічної виразності. З огляду на це, ми поставили собі за мету здійснити поліаспектний аналіз концептуальних підходів до визначення поняття «державна політика в галузі освіти»

як явища, що безпосередньо окреслює механізми регулювання освітніх процесів у державі, залежно від її сутності, соціального призначення та особливостей системи управління; охарактеризувати наукові підходи до генези державної освітньої політики в Україні періоду незалежності.

Порушена проблематика є предметом дослідження правових, політичних, історичних, педагогічних наук, тож її історіографічна база представлена кількома змістовими напрямками, з поміж яких виділимо:

– дослідження, присвячені семантичному аналізу концептів «державна політика» і «державна освітня політика» (В. Журавський, І. Іванюк, Є. Красняков, В. Куклін, Я. Мельник, Н. Ногас, В. Савельєв, В. Степанов, Я. Тицька, Н. Шульга та ін.);

– теоретико-правові дослідження особливостей застосування концептів «державна політика» і «державна освітня політика» (Р. Валеєв, О. Валєвський, В. Ващук, І. Гайвонович, М. Говлет, М. Головатий, О. Зайчук, А. Іванов, Є. Красняков, І. Колодій, Ю. Криворучко, В. Селіванов, В. Тернавська, В. Тертичка М. Рамеш, О. Юлдашев та ін.);

– теоретико-педагогічні дослідження особливостей застосування концептів «державна політика» і «державна освітня політика» (В. Андрущенко, К. Астахова, В. Вікторов, О. Гальперіна, Д. Дзвінчук, В. Кремень, М. Легенький, А. Махінько, Я. Мельник, Л. Наливайко, К. Романенко, Т. Третьякова та ін.).

Виклад основного матеріалу дослідження. Утворення поняття «державна політика в галузі освіти» – складний процес, у якому застосовують такі засоби пізнання, як абстрагування, аналіз і синтез, порівняння, узагальнення тощо. Ознаки, які охоплені поняттям «державна політика в галузі освіти», становлять його зміст. Предмети, яким притаманні ознаки, відображені у змісті – утворюють його обсяг.

Державна політика в галузі освіти є видовим поняттям. З цієї причини, теоретичні механізми його формування і реалізації детермінуються та конкретизуються через призму основних ознак, мислимих у логічній категорії родового для нього поняття «державна політика».

Незважаючи на те, що поняття «державна політика» досить часто використовується у законодавстві, де називаються його типи (соціальна, економічна, соціально-економічна, зовнішня) та виділяються види (політика з питань дітей, освітня політика, політика щодо соціальних гарантій тощо), єдиного підходу до характеристики його змістоутворюючих складових не сформовано. У різних джерелах даний концепт дефініціюється по-різному: як сфера взаємодії між соціальними групами, партіями, націями, народами, державою, владою, населенням, громадянами та їх об'єднаннями [1, с. 672]; як діяльності, спрямованої на управління суспільством; як сфери суспільної життєдіяльності, пов'язана із здійсненням публічної влади й участю населення в управлінні державними справами [2, с. 108]; як мистецтво управління державою [3, с. 199–200]; як мистецтва управління суспільством [4, с. 220], як вид діяльності системи органів державної влади спрямований на розв'язування сукупності взаємопов'язаних проблем у певній сфері суспільної діяльності» [5] тощо.

Попри усю строкатість у формулюваннях, більшість з підходів до визначення «державної політики» концептуалізується в аспектах принципів та норм реалізації державної влади, що дає підставу в узагальненому вигляді розглядати дане поняття як комплексну модель взаємозалежних колективних варіантів вибору, обумовлених загальними, корінними, публічними потребами й інтересами суспільства та необхідністю їх розв'язання з метою досягнення конкретного суспільного блага. У цьому сенсі «державна політика» державна політика завжди характеризується низкою обов'язкових властивостей, здійснюється на підставі певних принципів, найважливіший з-поміж яких – принцип дотримання й гарантування прав і свобод людини та громадянина й імпліцитно охоплює кілька змістових складових (за О. Валевським):

– обумовлює активний, характер концепту «політика» і характеризує її як діяльність, спрямовану на розв'язання проблем суспільного розвитку;

– розмежовує функції управлінської діяльності органів державної влади та власне політики;

– характеризує політику як механізм реалізації суспільних інтересів в умовах певних цінностей і потреб [3, с. 9].

Акцентуючи увагу на суспільних відносинах які виникають між соціальними групами, верствами, націями в процесі їх економічної, політичної, соціальної чи культурної життєдіяльності, державна політика безпосередньо чи опосередковано зумовлює/впливає на вибір напрямків діяльності/бездіяльності держави в галузі забезпечення сталого розвитку суспільства [6, с. 11; 7, с. 82–83].

Із зазначеного випливає, що під державною політикою слід розуміти цілеспрямовану, порівняно стабільну, правову форму діяльності держави, яка за допомогою спеціальних засобів, методів і процедур скеровується у напрямку поліпшення життєдіяльності суспільства. Разом із тим у працях окремих дослідників сучасна державна політика (незалежно від складності керування суспільних відносин) часто асоціюється із заздалегідь усвідомленими і визначеними цілями суспільної життєдіяльності, що знаходять своє втілення у формі підтвердженої владою та юридичними повноваженнями діяльності органів державної влади, а також функціонування політичних партій, громадських організацій, різноманітних об'єднань та інших інститутів громадянського суспільства, метою яких є ухвалення тих або інших рішень щодо розв'язання можливих суспільно-політичних конфліктів [8, с. 39]. З-поміж ознак державної політики, що містять теоретичні та методологічні імплікації з концептом «державна політика в галузі освіти» найчастіше виділяють (за О. Скрипнюк):

– здатність реалізуватися через владні структури, які мають повноваження щодо застосування монопольного права держави на законний примус. Унаслідок цього важливою умовою її успішності є не просто легальність, а й легітимність і авторитетність;

– здатність до розв'язання суспільних проблем і врегулювання суспільних відносин, що має комплексний характер і може бути структурована відповідно до класифікації основних об'єктів її регулювання. У цьому сенсі видовими складовими державної політики виступають соціальна політика, правова політика, державна політика в галузі освіти й культури, охорони здоров'я тощо;

– здатність до моделювання стратегії діяльності органів державної влади, а також їх відносин із суспільством у відповідності із статусом держави. Якщо предметом аналізу є демократична, соціальна і правова держава, то її інтереси збігаються з інте-

ресами суспільства (чи принаймні більшості його членів) [5, с. 8].

Теоретичному усвідомленню типових ознак і напрямків реалізації державної політики сприяє її видова класифікація. В сучасній науковій і навчальній літературі пропонують різні підходи до її здійснення. Так, відповідно до тривалості державну політику поділяють на короткострокову, середньострокову та довгострокову. За територіальною ознакою – на зовнішню та внутрішню. За характером відносин між учасниками реалізації державної політики – на розподільну, перерозподільну, регулятивну, адміністративну, антикризову. За галузями управління суспільними відносинами – на економічну, соціальну, фінансову, культурну, науково-технічну, інформаційну і т.і. [3, с. 72].

Найбільшу популярність серед перелічених здобула остання – класифікація за галузями управління суспільними відносинами. При цьому, що її критеріальний показник є не надто досконалим і часто ускладнюється горизонтальною спрямованістю певної галузі управління суспільними відносинами, в межах якої інститути влади чинять управлінський вплив одразу на кілька об'єктів одного з видів державної політики. Так, освітня політика перебуває в зоні управлінського впливу державної культурної політики, де крім неї функціонують також наукова, мовна, етнонаціональна, бібліотечна, музейна та ще ряд інших політик. Як наслідок, у сучасному науковому дискурсі вона розглядається радше як проблема вибору державними інституціями між діяльністю та бездіяльністю стосовно вирішення питань освіти, ніж як складний науковий феномен, а у більшості праць переважно висвітлюється або історія розвитку освіти, або стан сучасної освіти з обґрунтуванням її особливостей та перспектив за допомогою складових державної політики. Відсутність єдиного категорійно-понятійного апарату зумовлює також і використання різних формулювань для позначення даного концепту до одного синонімічного ряду, з яким найчастіше відносять означення «національна освітня політика», «державна політика у сфері освіти», «державна політика в галузі освіти».

Визначення освітньої політики як складової політики державної, поміж іншого, ускладнюється ще й прагненням інтерпретувати її на західний манер як «науку про політику» (Policy Science). На цю тенденцію вказують, зокрема В. Андрущенко і В. Савельєв, які пишуть: «Західні дослідники... намагаються враховувати, як правило, наявність двох напрямів у дослідженні освітньої політики – politics і policy». При

цьому «policy» визначається ними як план, «напрямок дій, прийнятий і дотримуваний владою, керівником, політичною партією тощо», а «politics» – як «політичні змагання між верствами, групами інтересів, партіями тощо» [9, с. 63]. Така дуальність у характеристиці створила підґрунтя для визначення концепту «освітня політика» як «науки про політику» (Policy Science), що є уособленням «курсу дій, який обирає і якого дотримується влада, керівник, політична партія, орієнтуючись на розв'язання соціально значущих проблем, зокрема й освітніх» [6, с. 262].

Дослідники, зорієнтовані у цьому напрямку (а їх, з погляду М. Вдовенка, в українській науці за останнє десятиліття побільшало) у своїх визначеннях «освітньої політики», зосереджуються головним чином на характеристиці її змістоутворювальних ознак (визначенні цілей і намірів впливу; алгоритмі прийняття рішень щодо програми дій і пов'язаних із цим видатків; впровадженні освітніх новацій у життя й аналізі їх ефективності) або ж аналізі способів її реалізації [7]. Останній підхід показово знаходить відображення у класифікації І. Іванюк, яка, керуючись принципом «природовідповідності», задекларованим у працях Тейлора, Різві та Генрі, окреслила зміст освітньої політики через призму шести парних моделей її реалізації: 1) розподільчої (спосіб розподілу людських, матеріальних або фінансових ресурсів на потреби освіти) та перерозподільчої (перерозподіл ресурсів між певними регіонами, школами або групами дітей); 2) символічної (декларування певних принципів і цінностей) і матеріальної (передбачає зобов'язання щодо імплементації через забезпечення ресурсами); 3) раціональної (визначення обов'язкових стадій розвитку політики, окреслення чітких меж початку і завершення) і прибуткової (накопичення наявних практик, спрямованих на подальше поглиблення чи розвиток започаткованої політики); 4) самостійної (визначає, що має бути зроблено) і процедурної (спосіб досягнення бажаного); 5) регулятивної (має тенденцію до заборони) і дерегулятивної (має тенденцію дозволу та сприяння чомусь); 6) моделі «зверху» (ухвалення рішення на центральному державному рівні) і моделі «знизу» (розбудова наявної практики або нової ініціативи, стимулювання змін та ініціювання реформ загального рівня) [8, с. 16–17].

Через призму даної класифікації І. Іванюк вказує на присутність «низки явних і прихованих, латентних смислів» у полісемантичних (зокрема англомовних) термінах «політика» і «освітня політика», наголошую-

чи при цьому на небезпеці «розгубитися у такому семантичному лабіринті спокус дифузного постмодернізму» й спровокувати «нерозбірливість і навіть термінологічний безлад» у дефініціюванні даних понять [8, с. 13]. У своїй інтерпретації І. Іванюк визначає «освітню політику як «низку дій, спрямованих на досягнення цілей освітніх організацій та/або системи освіти» [8, с. 14].

Рухаючись напрямку попередньої дослідниці, Н. Шульга розглядає термін «державна освітня політика» через призму інтеграції внутрішніх характеристик таких понять, як «політика» (організаційна, регулятивна і контролююча сфера суспільства, орієнтована на досягнення певних цілей, утримання досягнутого та адекватну його реалізацію), «державна політика» (офіційні дії держави), «освіта» (процес і результат оволодіння індивідом певної системи наук, знань, практичних умінь. Відтак, тлумачить зміст даної логічної категорії як «офіційно визначену, організовану й цілеспрямовану діяльність держави та підпорядкованих їй установ, спрямовану на функціонування і подальший розвиток системи освіти як провідного інституту демократичного суспільства» [10].

Загалом погоджуючись із думками І. Іванюк та Н. Шульги, В. Філіппов наголошує, що найперше завдання освітньої політики на сучасному етапі – це досягнення сучасної якості освіти, її відповідність актуальним і перспективним потребам особистості, суспільства й держави [11].

Є. Красняков, характеризуючи концепт «державної політики в галузі освіти», розглядає її як «... діяльність держави та її інститутів, органів місцевого самоврядування із законодавчого, фінансового, організаційного забезпечення функціонування й розвитку галузі освіти» [12]. Відхід держави із зони відповідальності за соціальні цілі та наслідки ведення освітньої політики, призводить, за словами Є. Пінчука, до появи «зачарованого кола», де освіта «визнається як рушійна сила та основний фактор становлення громадянського суспільства в Україні, проте за відсутності... такого суспільства справа визначення духовних цілей розвитку освіти потрапляє в повну залежність від існуючої держави, згідно з теорією, виступає основним конкурентом громадянського суспільства» [13, с. 16]. Тож, ефективність державної освітньої політики пов'язана передусім із формулюванням позитивної парадигми бачення нового суспільства, яка фіксує аксіологічні положення щодо напрямів розвитку освіти; дбайливим і шанобливим ставленням до фундаментальних досягнень вітчизняної педа-

гогіки та загалом до української культурної традиції; проліферацією суб'єктів освітньої політики в наслідок якої державна політика в галузі освіти почне спиратися не лише на державні, а й на суспільні механізми управління освітою [13, с. 16].

Аналізуючи сучасну державну освітню політику, В. Солдаткін визначає її як сукупність імперативів суспільного розвитку, що відповідає викликам ХХІ ст. До таких імперативів автор відносить: гуманізацію державної політики в галузі освіти, подолання розмежування природничо-наукової та гуманітарної освіти; неперервність освіти; випереджальний характер освіти; забезпечення доступності освіти [14, с. 79]. Подібної ж думки дотримуються дослідники А. Тамм і О. Радченко, стверджуючи, що державна політика в галузі освіти є інструментом забезпечення фундаментальних прав і свобод особистості, підвищення темпів соціально-економічного та науково-технічного розвитку, гуманізації суспільства, зростання культури та добробуту держави [15, с. 23].

Загалом погоджуючись із визначеннями попередніх авторів, А. Прокопенко формування стратегії освітньої політики держави пов'язує із закономірностями її історичного розвитку, найголовнішими з-поміж яких є:

– наявність стійкої тенденції до ускладнення, що обумовлюється поступовим розвитком соціальної структури суспільства, зростанням його економічних, соціальних, духовних потреб і, як наслідок, урізноманітненням взаємодії багатьох процесів і явищ;

– множинність суб'єктів її здійснення, провідним з яких є держава яка властивими їй методами (правовими, адміністративними, економічними) активно включає в процес освіти нові людські генерації;

– взаємозумовленість соціально-економічних умов та суспільно-політичних відносин, які впливають на визначення змісту, пріоритетних цілей освітньої політики, вибір методів і засобів її впровадження [16, с. 2–3].

З огляду на ці загальні закономірності, дослідник виділяє п'ять етапів генези освітньої політики в Україні: перший (інституційний) – охоплює період від виникнення людського суспільства на території України (за останніми даними, близько одного мільйона років тому) до утворення Давньоруської держави (ІХ ст.); другий – розпочинається з утворенням Давньоруської держави і триває до другої половини ХVІІІ ст.; третій – охоплює період з другої половини ХVІІІ ст. і до початку ХХ ст.; четвертий – період 1917–1991 рр.; п'ятий – розпочинається у серпня 1991 р., після здобуття

Україною незалежності і триває до наших днів [16, с. 5].

З огляду на оновлені положення вітчизняного законодавства, на підставі якого відбувається регулювання суспільних відносин у тому числі й у сфері освіти, природно актуалізується саме останній – новітній етап еволюції освітньої політики України, коли в умовах незалежності окреслювалися її національні засади, розроблялися механізми впровадження, та реалізації на вітчизняному ґрунті.

Як уже зазначалося, державна політика у сфері освіти – це прерогатива органів державної влади, які визначають і реалізують її від імені держави в межах загальнонаціональної політики. Виходячи із цього державну освітню політику часто асоціюють з політикою Президента і (або) Уряду, яка формується залежно від характеру держави та її соціального призначення, і реалізуються нею за допомогою відповідних інструментів [17, с. 156].

Головним джерелом формування національного законодавства в галузі середньої освіти є Конституція України (КУ) яка визначає пріоритетність освіти як сфери життєдіяльності суспільства (ст. 24 КУ), що обумовлює доступність для кожного громадянина усіх наданих нею форм і типів освітніх послуг, а також, рівність умов кожної людини для повної реалізації її здібностей, таланту, всебічного розвитку [18]. При цьому Ст. 92, п. 6. КУ акцентує увагу на тому, що «засади... освіти» регулюються виключно законами України [18], не виключаючи, що низка питань освітньої діяльності, які не є засадничими, можуть регулюватися також постановами Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства освіти і науки України, інших органів виконавчої влади (Ст. 116, п. 3).

Разом із тим, вважаємо, що своєрідною «Конституцією освіти» можна вважати і Закон України «Про освіту», еволюцію базових положень якого (поряд із зумовленими ним нормативно-правовими актами з питань освіти) можна розглядати як наскрізну лінію генезису освітнього законодавства та державної освітньої політики. Створюючи юридичне підґрунтя для системної трансформації освіти України на різних етапах її розвитку, «Закон про освіту» виступає регулятором широкого кола питань, пов'язаних із реалізацією права на освіту. У його законодавчому полі знаходяться також важелі оновлення спеціальних законів у сфері освіти, зокрема Закону України «Про середню освіту», а також розроблення та внесення змін до інших законів та підзаконних нормативних актів.

Даний факт знайшов своє відображення у сформованій нами умовній періодизації освітньої політики України періоду незалежності (1991–2021 рр.). В її основу було покладено циклічні етапи розвитку вітчизняної законодавчої бази в системі освіти хронологічно окреслені ухваленням Конституції України та затвердженням стратегічних документів розвитку освіти – Закону Української РСР «Про освіту», Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття»), Національної доктрини розвитку освіти, Національної стратегії розвитку освіти України на 2012-2021 рр., Закону України «Про освіту», Концепції «Нова українська школа».

I етап даної періодизації хронологічно збігається із 1991–1997 рр. – періодом формування засадничих принципів державної освітньої політики вітчизняної законодавчої та нормативно-правової бази; II етап (1998–2002 рр.) – відображає становлення державної політики у сфері освіти та прийняття законів прямої дії щодо функціонування усіх ланок системи національної освіти; III етап (2003–2013 рр.) – охоплює період активного розвитку державної політики у сфері освіти та модернізації галузі відповідно до вимог XXI ст.; IV етап – 2014–2016 рр. – обрамлює період стагнації державної політики України в галузі освіти; V етап (2017–2021 рр.) – пов'язаний із активізацією державної освітньої політики та початком трансформації освітніх систем держави. Серед основних його проявів чітко виділяються зміна напрямку соціокультурної парадигми (пов'язана з кризою класичної моделі освіти) та прагнення до динамічного втілення нових фундаментальних педагогічних ідей в усталений освітній та гуманітарний простір [19]. Оскільки державна освітня політика явище динамічне, то верхня межа останнього її етапу доволі умовна і може коригуватися в залежності від налагодження стану «рівноваги» між усіма сферами, охопленими її процесами та міри задоволення потреби особистості в постійному оновленні знань в умовах дедалі відчутнішої динаміки суспільних перетворень.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Як бачимо, єдиного підходу до визначення поняття «державна освітня політика» немає. Це поняття розглядається і трактується по-різному. Історіографічний аналіз праць, що відображають державну політику в галузі освіти та стосуються дослідження сутності таких понять, як «політика», «державна політика», «державна освітня політика», дає підстави визначити головний феномен нашого дослідження – «державну політику в галузі освіти» – як

специфічний інструмент соціально-економічного розвитку країни – комплекс заходів, які програмується державою та здійснюються за участю громадянського суспільства з метою створення умов для розвитку всієї соціально-економічної системи країни шляхом кількісних та якісних змін у галузі освіти.

Співвідношення поняття «державна політика в галузі освіти» з іншими поняттями доводить його взаємозумовлений зв'язок з «державною політикою». Як засоби означення державно-управлінської діяльності, вони часто опиняються в ситуації часткового збігу/перетину, набуваючи при елементів спільного обсягу (зокрема в аспекті регулювання стратегічного курсу розвитку), але зберігаючи різний зміст. При цьому державна політика у сфері освіти залишається рухомим стадійним процесом, модифікації, зміни та перетворення у якому ґрунтуються на встановлених загальнодержавних принципах та пріоритетах.

Список бібліографічних посилань

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученка. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Юрид. думка, 2012. 1020 с.
2. Словник юридичних термінів / [уклад.: А.П. Мозоль, Н.І. Мозоль, А.Г. Юрковська]. Київ: МП Леся, 2014. 192 с.
3. Мала енциклопедія теорії держави та права / [С. Б. Бобровник, О. Г. Варич, Т. О. Дідич та ін.; за ред. проф. Ю. Л. Бошицького]. Київ: Кондор, 2012. 368 с.
4. Иванов А.А. Справочник по теории государства и права: основные категории и понятия. 2-е изд., стер. Москва: Экзамен, 2007. 510 с.
5. Скрипнюк О. Сучасна державна політика України: основні концептуальні підходи до визначення змісту поняття. *Вісник Академії правових наук України*, 2004. № 4 (39). С. 3–12.
6. Кілієвич О. Англо-український глосарій термінів і понять з аналізу державної політики та економіки. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2003. 510 с.
7. Вдовенко М. Освітня політика: проблема визначення. URL: <http://h.ua/story/323474>
8. Іванюк І.В. Освітня політика: навч. посіб. Київ: Таксон, 2006. 226 с.
9. Рябов С. Г. Політична наука в Україні XXI століття: стан та перспективи розвитку. Київ: Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2005. С. 63.
10. Шульга Н.Д. Сутнісні характеристики поняття «державна освітня політика». URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Shulga.pdf>
11. Филиппов В.М. Интернационализация высшего образования: основные тенденции, проблемы и перспективы. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/internatsionalizatsiya-vysshego-obrazovaniya-osnovnye-tendentsii-problemy-i-perspektivy/viewer>
12. Красняков С.В. Державна освітня політика: сутність поняття, системність, історико-політичні аспекти. *Віче*. 2011. № 20. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/2757/>
13. Пінчук Є. Світоглядно-філософські передумови розробки стратегії освітньої політики. *Схід*, 2010. № 2(102). С. 15–19.
14. Солдаткин В.И. Современная государственная образовательная политика: социальные императивы и приоритеты. Москва: Изд-во МЭСИ, 1999. 366 с.
15. Тамм А.С., Радченко О.В. Державна політика в галузі освіти: курс лекцій. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2006. 116 с.
16. Прокопенко Л. Державна освітня політика: історико-теоретичний аспект. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-02\(2\)/Prokopenko.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-02(2)/Prokopenko.pdf)
17. Філіпова В.Д. Законодавство як чинник державної політики в галузі освіти України: нормативно-правовий аспект. *Державне управління: інвестиції: практика та досвід*, 2013. № 10. С. 155–158. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2013/37.pdf
18. Конституція України: редакція від 22.02.2014 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*, 1996. №30. ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/paran2033#n2033>
19. Савенко В., Ігнатенко Н. Генеза державної політики в галузі освіти в Україні періоду незалежності. *Актуальні проблеми правознавства*, 2021. Вип. 3. С. 12–17.

References

1. Large encyclopedic legal dictionary (2012). In Yu.S. Shemshuchenko (Ed.). 2nd ed., reworked. and add. Kyiv: Jurid. Opinion. 1020 p. [in Ukr.].
2. Dictionary of legal terms (2014). In A.P. Mozol, N.I. Mozol, L.G. Yurkovskaya (comp.). Kyiv: MP Lesya. 192 p. [in Ukr.].
3. Small encyclopedia of the theory of state and law (2012). In S.B. Bobrovnyk, O.G. Varich, T.O. Didych etc.; Yu.L. Boshytsky (Ed.). Kyiv: Condor. 368 p.
4. Ivanov, A.A. (2007). Handbook on the theory of state and law: basic categories and concepts. 2nd ed. Moscow: Exam. 510 p. [in Rus.].
5. Skrypniuk, O. (2004). Modern state policy of Ukraine: basic conceptual approaches to defining the content of the concept. *Bulletin of the Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 4(39): 3–12 [in Ukr.].
6. Kilievich, O. (2003). English-Ukrainian glossary of terms and concepts for the analysis of public policy and economics. Kyiv: Solomiya Pavlychko Publishing House, Osnovy. 510 p. [in Ukr.].
7. Vdovenko, M. (2011). Educational policy: the problem of definition. Retrieved from <http://h.ua/story/323474> [in Ukr.].
8. Ivanyuk, I. V. (2006). Educational policy: textbook. way. Kyiv: Taxon. 226 p. [in Ukr.].
9. Ryabov, S.G. (2005). Political science in Ukraine in the XXI century: status and prospects. Kyiv: Educational and Methodical Center «Consortium for Improving Management Education in Ukraine». 63 p. [in Ukr.].
10. Shulga, N.D. (2020). Essential characteristics of the concept of «state educational policy». Retrieved from <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Shulga.pdf> [in Ukr.].
11. Filippov, V.M. (2015). Internationalization of higher education: main trends, problems and prospects. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/internatsionalizatsiya-vysshego-obrazovaniya-osnovnye-tendentsii-problemy-i-perspektivy/viewer> [in Ukr.].
12. Krasnyakov, E.V. (2011). State educational policy: the essence of the concept, system, historical and political aspects. *Chamber*, 20. Retrieved from <http://veche.kiev.ua/journal/2757/> [in Ukr.].
13. Pinchuk, E. (2010). Worldview and philosophical prerequisites for developing a strategy for educational policy. *East*, 2(102): 15–19. [in Ukr.].
14. Soldatkin, V.I. (1999). Modern state educational policy: social imperatives and priorities. Moscow: Izdvo MESI. 366 p. [in Rus.].

15. Tamm A.E., Radchenko, O.V. (2006). State policy in the field of education: a course of lectures. Kharkiv: HarRI NAPA Publishing House «Master». 116 p. [in Ukr.].
16. Prokopenko L. (2009). State educational policy: historical and theoretical aspect. Retrieved from [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-02\(2\)/Prokopenko.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-02(2)/Prokopenko.pdf) [in Ukr.].
17. Filipova, V.D. (2013). Legislation as a factor of state policy in the field of education of Ukraine: regulatory aspect. *Public administration: investments: practice and experience*, 10: 155–158. Retrieved from http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2013/37.pdf
18. The Constitution of Ukraine: version of 22.02.2014 № 254k / 96-VR. (1996). *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*. № 30. Art. 141. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/paran2033#n2033>
19. Savenko, V. Ihnatenko, N. (2021). Genesis of state policy in the field of education in Ukraine during the period of independence. *Actual problems of jurisprudence*, 3: 12–17.

IHNATENKO Nataliia

PhD in Pedagogy, Associate Professor of the Department of World History and Religious Studies, Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk

STATE POLICY OF UKRAINE IN THE FIELD OF EDUCATION: CONCEPTUAL APPROACHES TO DEFINING THE CONTENT AND GENESIS OF THE CONCEPT

Summary. *Introduction. Rethinking the role of education in ensuring the sustainable development of society is accompanied by strengthening the role of government agencies in shaping the strategy of change in domestic educational systems.*

Understanding the essence of these changes requires a clearly formed conceptual – categorical apparatus, the theoretical and methodological basis of which is based on the conceptualization of the concepts of «state policy» and «state policy in the field of education».

Purpose. The purpose of the proposed development is to carry out a multifaceted analysis of conceptual approaches to the definition of «state policy in the field of education» as a phenomenon that directly outlines the mechanisms of regulation of educational processes in the state.

Methods. A set of philosophical, general scientific and special – scientific methods of cognition, in particular dialectical, comparative, structural – logical, scientific abstraction, analysis and synthesis, classification and grouping is used.

Results. It is proved that there is no single approach to the definition of «state educational policy», which gives grounds to define it as a set of measures programmed by

the state and carried out with the participation of civil society to create conditions for the development of the entire socio – economic system of the country through quantitative and qualitative changes in education.

Originality. Categorically – semantic and methodological approaches to the study of the problem of formation and implementation of state policy in the field of education have been improved.

Conclusion. The correlation of the concept of «state policy in the field of education» with other concepts proves its interdependent connection with public policy. An indirect link in this relationship is the concept of «politics», through which state policy in the process of public administration is embodied in state educational policy. However, there is no single approach to the definition of «state education policy». This necessitates the unification of the categorical apparatus of the problem.

Keywords: *policy; state policy in the field of education; principles of state policy in the field of education.*

Одержано редакцією 25.10.2021
Прийнято до публікації 09.11.2021